

педагога, рівня усвідомленості, адекватності й дієвості його психологічних знань.

На думку Н. Зубалій, емоційно-позитивна атмосфера в класі створюється такими педагогічними засобами: доброзичливим ставленням до дітей, тактовним звертанням до них, врахуванням їх індивідуальних особливостей, вмотивованістю оцінних суджень, адекватною реакцією на поведінку класу [1].

Емоційна культура передбачає формування культури почуттів вчителя. Потрібно розвивати здатність володіти собою, свідомо керувати своїми емоціями, підпорядковувати їх розуму і волі. Безперечно, прояв почуттів і їх культура залежать від індивідуально-психологічних особливостей людини, її темпераменту, характеру, а також рівня вихованості, культури поведінки. З роками розвивається здатність регулювати свої почуття, стримувати їх небажаний вияв.

Оригінальну методику виховання культури почуттів знаходимо у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Відомий педагог зазначав, що прояв емоційної культури вчителя залежить від його особистісних якостей, які здатні забезпечити досягнення високих результатів у педагогічній діяльності, стосунках та спілкуванні з учнями. Такими позитивними морально-психологічними якостями вчителя, які у поєднанні з педагогічною майстерністю забезпечують йому високий авторитет і становлять складову педагогічної культури, є тактовність, чуйність, доброта, чесність, справедливість тощо.

Емоційна культура є запорукою педагогіки співробітництва вчителя з учнями, ставлення до дитини як особистості із врахуванням усіх притаманних їй якостей та властивостей. Саме формування вміння зрозуміти внутрішній світ дитини, її емоційні переживання, враховувати їх при виборі засобів педагогічного впливу на учня; вироблення здатності психологічно грамотно будувати спілкування зі школярами повинні домінувати у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Таким чином, емоційна культура вчителя як складова його духовної і професійної культури у поєднанні з гуманістичною спрямованістю, високим моральним рівнем є важливою умовою ефективності педагогічної діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у з'ясуванні ролі психолого-педагогічних дисциплін у процесі формування емоційної культури майбутнього вчителя початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зубалій Н. П. Створення емоційного клімату в процесі навчання шестиліток / Н. П. Зубалій // Початкова школа. — 1985. — № 6. — С. 53–55.
2. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості / Т. С. Кириленко. — К.: Либідь, 2007. — 256 с.
3. Коробицька М. Б. Проблема психологічної підготовки учителя к розпізнаванню емоцій учащих: дисс... канд. психол. наук: 19.00.07 / М. Б. Коробицька. — Одеса, 1992. — 116 с.
4. Макаренко А. С. Некоторые выводы из педагогического опыта / А. С. Макаренко // Сочинения: в 7-ми т. — М.: Изд-во АПН РСФСР, 1968. — Т. 5. — С. 197–322.
5. Чепелева Н. В. Психологічна культура майбутнього вчителя / Н. В. Чепелева. — К.: Знання, 1989. — 32 с.
6. Чебыкин А. Я. Теория и методика эмоциональной регуляции учебной деятельности / А. Я. Чебыкин. — Одесса: Астропринт, 1999. — 158 с.

УДК 371.132+371.134:373.3

Іванна РАЗМОЛОДЧИКОВА

ЗНАЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОГО ВИГЛЯДУ У СТВОРЕННІ ІМІДЖУ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті обґрунтовано важливість зовнішнього вигляду майбутнього вчителя початкової школи та розкрито шляхи формування позитивного іміджу у студентів педагогічних факультетів.

В статті обґрунтовано важливість зовнішнього виду майбутнього вчителя початкової школи та розкрито шляхи формування позитивного іміджу в студентів педагогічних факультетів.

Importance of the appearance of future primary school teachers and reveals the ways of forming a positive image in students of pedagogical faculties are substantiated in the article.

Шлях європейської та світової інтеграції, обраний Україною, зумовлює необхідність інтенсивних змін у політичному, економічному і соціальному житті суспільства. Саме тому останнім часом відбуваються трансформаційні процеси в освітній галузі, спрямовані на досягнення кращих світових стандартів.

Піднесення соціального значення особистості вчителя початкових класів в умовах реформування освітньої системи України вимагає диференційованого та індивідуально-творчого спрямування його фахової підготовки [1]. Ґрунтовний матеріал із проблеми професійної підготовки вчителя початкових класів містять праці Ш. Амонашвілі, В. Бондаря, І. Зязюна, Н. Кічук, Л. Кондрашової, О. Савченко, Л. Хомич та багатьох інших дослідників.

У сучасній педагогіці недостатньо вивчені й використовуються у практиці ідеї формування та створення позитивного іміджу майбутнього вчителя. У зв'язку з цим *мету статті* вбачаємо у висвітленні питання іміджу та значення зовнішнього вигляду як складової фахової підготовки вчителя початкової школи.

Унаслідок теоретичного аналізу проблеми іміджу вчителя, оснований на роботах С. Амінтаєвої, Л. Донської, А. Калюжного, А. Ковальчук, Г. Почепцова, Н. Тарасенко, В. Шепеля та інших був зроблений висновок про те, що в сучасних дослідженнях поняття «імідж вчителя» трактується неоднозначно. Це пов'язано з тим, що, по-перше, імідж — це складне психолого-педагогічне утворення, вивчаючи яке, різні автори акцентують увагу на окремих його сторонах; по-друге, трактування поняття «імідж учителя» залежить від методологічного підходу дослідника.

Успішність іміджу майбутнього вчителя початкових класів визначається єдністю стратегії і тактики особистісного та професійного у поведінці фахівця. Учитель початкових класів повинен підтримувати високі стандарти своєї поведінки і зовнішності.

Уміння стежити за своєю зовнішністю — це свого роду мистецтво, яке належало б освоїти кожному з раннього дитинства. Кожен, хто привчив себе стежити за своїм зовнішнім виглядом, підтвердить, що зовнішність додає почуття впевненості і віри в себе.

А. Макаренко з притаманною йому пристрастю твердив, що вчитель повинен бути привабливим, і на власному досвіді довів велику мудрість цього висновку. Не маючи краси природної, він володів магічною силою впливу на своїх вихованців, яких полонили його погляд, голос, постать, манера спілкування [3, с. 224].

У процесі вивчення фахових дисциплін із майбутніми вчителями початкових класів ми працюємо над формуванням здібностей, які, на нашу думку, в майбутньому допоможуть створити позитивний привабливий образ педагога, а саме: здатність встановлювати контакт, чарівність, самовладання, комунікабельність, наполегливість, вимогливість до себе і до інших, креативність, емоційна стійкість і життєрадісність, інтелігентність, відповідальність, організованість тощо.

Досвід свідчить, що вплив учителя на учнів починається після першого візуального знайомства. Він, зрозуміло, не є прямий, але це не заперечує його значущості. Тому позиція має бути однозначною: *зовнішність учителя — не дрібниця, це завжди важливо й актуально, це сходи́нка до успіху у справі виховання учнівської молоді*. Адже вчитель має справу з найскладнішим, неоціненним, найдорожчим, що є в житті, — з людиною.

Хороші манери містять, крім іншого, і те, як ми виглядаємо та поводимо себе. Хоча не всі чітко усвідомлюють, що етикет означає і наш професійний погляд на те, яким чином ми ставимося до інших. Відповідний, адекватний зовнішній вигляд демонструє нашу повагу до себе, до інших і до конкретної ситуації та подій.

Нинішні правила, встановлені суспільством щодо відповідного вбрання та адекватної поведінки для різних ситуацій, значно гнучкіші, ніж у минулому. Одягатися невідповідно до ситуації — вияв поганих манер, неввічливість.

Про кого ж ми говоримо, що він має професійну зовнішність, імідж? Очевидно, це доглянута людина, яка одягнута відповідно до виконуваної нею професійної ролі і яка

поводить себе впевнено та гідно. Така людина своєю зовнішністю та поведінкою виявляє себе професіоналом.

На думку Р. Овчарової, імідж формується як свідомо, так і у мимовільній формі самою людиною (фахівцем) та її оточенням. Складові іміджу та вмiла їх презентація, виключно в індивідуальній манері, спрацьовують на професійне й особистісне самоствердження фахівця.

Бездоганний імідж — це надбання культурних людей, які не відходять від морального і правового кодексів поведінки [5]. До того ж, сильні особистості керуються у своїй поведінці моральними вимогами. Саме такі якості мають становити імідж сучасного вчителя.

Імідж і престиж сучасного вчителя — взаємопов'язані поняття. Імідж як творче, професійне обличчя педагога створюється, підтримується ним упродовж усієї його фахової діяльності.

Важливим елементом професіоналізму вчителя є техніка подачі самого себе — самопрезентація. Цій меті слугує імідж педагога, завдяки якому вчитель створює в колективі необхідне враження.

Ми сприймаємо один одного на основі тих комунікативних сигналів, які передаємо. Ці сигнали розподіляються на три групи:

- зорові (те, що ми бачимо — одяг, зовнішність, вираз обличчя, статура та ін.);
- вокальні (як використовує свій голос особа, з якою ми спілкуємося);
- вербальні (які саме слова ми чуємо та вживаємо).

Учені встановили, що 55 % інформації, яку передає людина, сприймається через її зорові сигнали — через зовнішній вигляд; 38 % — через вокальні сигнали — через те, як людина використовує свій голос при спілкуванні (його тон, висота та ін.) І лише 75 % інформації сприймається через вербальні сигнали — через те, що саме ми говоримо [6].

Очевидно, якщо більше, ніж половина враження про нас складається на основі того, якими нас бачать інші, необхідно і важливо вмiти передавати правильні зорові сигнали: відповідно одягатися, мати доглянуту зовнішність, адекватні жести, міміку і позу.

У роботі вчителя початкових класів дрібниць немає, тож слід пам'ятати: якщо ваша зовнішність, одяг, жести та міміка передають адекватні сигнали, вони працюють на вас; в іншому разі — проти вас.

Зовнішність учителя — явище інтегральне, адже інтеграція — процес зближення і зв'язку поряд з процесами диференціації. Учитель впливає на учнів комплексом взаємопов'язаних елементів зовнішності. Культура і техніка мовлення педагога, культура і техніка рухів, одяг та культура і техніка догляду за своїм тілом — усе це складники зовнішності. Зовнішність та одяг, вибраний для роботи, мають свідчити про приналежність людини до ділового світу, підкреслювати професіоналізм та виявляти гарний смак.

Оцінка людей за їхнім зовнішнім виглядом може здаватися поверховою, адже справді важливим є те, хто ми, які цілі становимо перед собою як особистості, а не те, як одягнені і виглядаємо. Та погано це чи добре, вагома частина першого враження від будь-якої особи, а особливо вчителя, базується саме на його одязі та зовнішності. У людському суспільстві зовнішність є ключовим аспектом для розуміння особистості кожної людини, рівня її професіоналізму, для визначення її соціального стану.

Зовнішній вигляд учителя може підвищити його репутацію або поставити під сумнів професійні здібності. Будь-який елемент зовнішності, який виглядає «занадто», може зменшити силу професійного іміджу чи навіть запламувати його. Діловий зовнішній вигляд є своєрідним сигналом того, що педагог готовий до професійної діяльності не лише своїми знаннями та вміннями, а й психологічно.

Необхідно підкреслити, що зовнішній вигляд як компонент іміджу допомагає вчителю привернути до себе увагу, створити позитивний образ, показати себе не лише привабливою людиною, але й компетентним фахівцем, який власним зовнішнім виглядом спроможний позитивно налаштувати учнів на співпрацю [2, с. 32–34].

Майбутньому педагогові важливо мати власну програму роботи над удосконаленням своєї мімічної і пантомімічної виразності. Перша сходинка в цій програмі — дійти переконання в тому, що власний педагогічний образ необхідно творити, конструювати так, як ми розробляємо попередньо урок, його структуру і план. Питання техніки зовнішнього вигляду має стати об'єктом уваги студента. Тут не можна покладатися тільки на природний хист та інтуїцію. Потрібна цілеспрямована і систематична робота над собою, професійне пізнання особливостей власної психічної природи, її сильних і слабких сторін [4, с. 224].

Якості легкого (світлого іміджу), які повинен розвивати в собі майбутній учитель початкових класів: привабливість, чарівність; почуття гумору; доброта; чуйність; позитивний настрій; установка на приятелювання; щасливе і помірне світосприйняття; легкість комунікації, задоволення і радість бути «на виду» і разом з усіма; безвідмовність; рівність і передбачуваність у поведінці; випромінювання дружелюбності; ніколи не поринати в себе на людях; партнерство з рівними, повага до лідерів; пам'ятати імена, дні народження, дати чужих радостей, але ніколи не пам'ятати чужих гріхів; випромінювати любов; бути терпимим, поблажливим.

Адже нам притаманні: творчість (оптимізм самоствердження себе у світі, перетворювальні налаштування); прагнення (цілі, плани, наміри, мрії); почуття (емоції, пристрасті, жалість, дружба, любов, захоплення); способи бачення життя (фантазія, віра, наука); маніпулятивність у поведінці (хитрість); страхи (переживання, невпевненість, побоювання); недоліки (амбіційність, бездушність).

Важливо, щоб майбутні вчителі дійшли думки, що культура зовнішнього вигляду педагога — не просто їх особиста справа; це обов'язкова професійна вимога, яка ставиться перед учителем унаслідок специфіки його діяльності.

Таким чином, імідж сучасного вчителя є складним інтегративним утворенням у структурі особистості та її професійної свідомості, формування якого здійснюється більш продуктивно за таких умов:

- створення інноваційної освітньої структури, яка передбачає спеціальну технологію формування іміджу;

- теоретична і практична підготовка майбутніх учителів у процесі вивчення фахових дисциплін;

- формування нового (культурного) типу особистості вчителя, головною характеристикою якого є професійний імідж.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці технології формування іміджу сучасного вчителя початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авраменко К. Б. Особливості методичної підготовки вчителів початкової школи у системі вищої освіти України // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Серія: Педагогіка і психологія). — Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2009. — Вип. 27. — С. 11–14.
2. Іванова Є. Методичні засади розробки власного іміджу як важливої складової формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики / Є. Іванова // Імідж сучасного педагога. — 2007. — № 1–2. — С. 32–34.
3. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко та ін. — 2-ге вид., допов. і переробл. — К.: Вища школа, 2004. — 422 с.
4. Почешцов Г. Г. Имиджелогия: Теория и практика / Г. Г. Почешцов. — К.: АДЕФ-Украина, 1998. — 574 с.
5. Тимошенко Н. Л. Одяг ділової людини / Н. Л. Тимошенко // Політика і час. — 2000. — № 1–2. — С. 105–106.
6. Casperson D. Power Etiquette: What You Don't Know Can Kill Your Career / D. Casperson — N. Y., 1999.